

Roihuvuoren ala-aste – 1960-luvun kouluarkkitehtuuria parhaimmillaan

Tiina Ottela

FM, taidehistorioitsija

Metsän reunassa massiviinen betonirakennus kätkee sisäänsä lapsen mittakaavaa noudattavan oppimisympäristön. Helsingin Roihuvuoren laajasta peruskorjauksesta valmistunut ala-aste on myös aikansa arkkitehtuurin helmi.

Roihuvuoren kansakoulu, nykyinen ala-aste on arkkitehti ja professori *Aarno Ruusuvuoren* (1925–92) suunnittelema moderni koulurakennus, joka valmistui vuonna 1967. Koulun päärakennusmateriaali on betoni. Ruusuvuori tunnetaan nimenomaan betonisista rakennuksistaan, joista tunnetuimpia on Hyvinkään kirkko, joka valmistui 1961 ja oli myös Ruusuvuoren kansainvälinen läpimurto.

Hyvinkään kirkon lisäksi Ruusuvuori on suunnitellut geometrisiä perusmuotoja käyttäen Vaasan Huutoniemen kirkon 1964 ja Espoon Tapiolan kirkon 1965. 1960-luku oli Ruusuvuoren arkkitehtiuran keskeisintä aikaa. Oman toimistonsa ohella hänellä oli professuuri teknillisessä korkeakoulussa. Roihuvuoren kansakoulu kuuluu Ruusuvuoren tuotteliaimpaan arkkitehtonisen suunnittelun aikaan.

Rakennussuojelu ja kulttuuriperintö

Roihuvuoren koulurakennus oli pitkään purku-uhan alla. Sen purkamisen perusteena olivat rakennuksen huono kunto, ruma ulkonäkö ja vanhanaikaiset opetustilat. Koulun tontille kaavailtiin asuintaloja ja uutta nykyaikaista koulutaloa ehdotettiin Itäkeskus-Marjaniemi-alueelle. Lopulta Roihuvuoren koulu pelastui rakennushistoriallisen arvonsa ja huolellisesti suunnitellun peruskorjauksen avulla. Koulurakennus on nyt osa säilytettävää kulttuuriperintöä.

Rakennussuojelun ulkopuolelle jäi vaikeista sisäilmaongelmista kärsinyt piharakennus, jossa

sijaitti terveydenhoito-, asuin- ja wc-tiloja. Se purettiin.

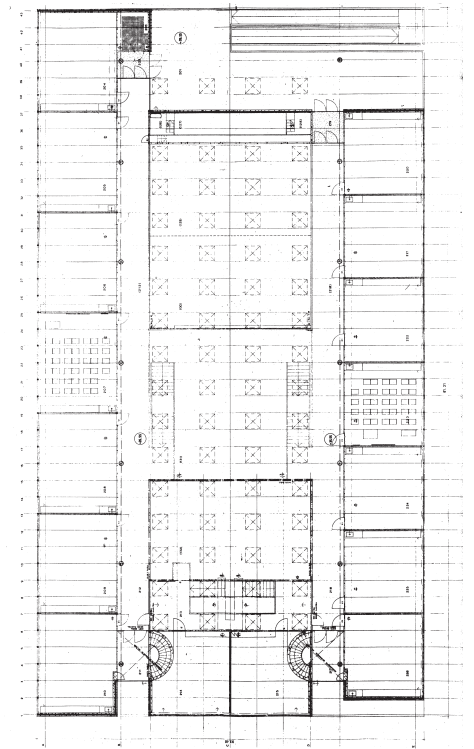
Helsingissä rakennettiin 1960-luvulla yli 30 koulurakennusta, joista Roihuvuoren ala-aste on Helsingin kaupunginmuseon mukaan arkkitehtonisesti korkealaatuisin. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston ja Helsingin kaupunginmuseon Opintielä-inventointihankkeen mukaan Roihuvuoren koulu kuuluu rakennussuojelutavoitteiltaan 1960-luvun ainoana Helsingin koulurakennuksena arvokkaimpaan luokkaan.

Helsingin kaupunginvaltuusto teki 2013 päätöksen, että koulurakennus peruskorjataan. Koulun korjaus ja perusparannuksen suunnittelu toteutettiin yhdessä Helsingin kaupunginmuseon kanssa. Sisätilat ja julkisivu on korjattu rakennuksen alkuperäistä tyyliä kunnioittaen.

Lasitiilijulkisivut, ikkunat ja vesikatot on uusittu, samoin sähkö-, lv-järjestelmät, ilmastointi- ja lämmitysjärjestelmät. Myös salaojista on parannettu. Koulu on korjauksen jälkeen esteetön ja paloturvallinen. Keittiö- ja ruokailutoiminnot on nekin kokonaan uudistettu. Opetustoiminnan ajanmukaisten vaatimusten ja teknisten ratkaisujen uudistamisessa on otettu huomioon rakennuksen kulttuurihistoriallinen asema. Tämän hetkisten tietojen mukaan Roihuvuoren koulurakennus tullaan suojelemaan asemakaavalla.

Konstruktivismi ja betonibrutalismi

Roihuvuoren koulun rakennustyyli on 1960-luvun konstruktivismia. Konstruktivistisen

2. kerroksen pohjapiirros vuodelta 1967.

1 Kaupunginmuseo ja rakennusvalvonta ovat olleet mukana tiiviisti Roihuvuoren ala-asteen korjaushankkeessa detaljeita myöden. Oleellista on ollut säilyttää rakennuksen alkuperäinen ulkonäkö ja dimensiot.

2

2 Kuva ennen peruskorjausta. Ikkunaseinien lasitiilet oli rikottu.

3 Moderni koulurakennus, valmistui vuonna 1967.

4 Betonirakenteissa näkyy koko rakennuksen rakennejärjestelmän logiikka.

5 Rakennuksen pohjoispään parveke, kävelyluiskat ja palkistorakenteinen katto on hieno veistoksellinen kokonaisuus. Uusista ikkunoista tehtiin kiinteitä, jotta alkuperäiset puitemitat voitiin palauttaa.

3

Arkkituutuurimuseo

arkkitehtuurin muodoissa korostuvat rakennuksen rakenteet. Moderni konstruktivismi syntyi teräsarkkitehtuurista. Ruusuvuoren konstruktivistisen arkkitehtuurin juuret ovat kansainvälisessä modernismissa, jonka johtotähtiarkkitehtejä olivat saksalainen *Ludvig Mies van der Rohe* ja sveitsiläis-ranskalainen *Le Corbusier*.

Roihuvuoren koulussa tilarakenne on erittäin selkeä. 2-kerroksisen rakennuksen keskellä on kattoikkunoin varustetut urheilusali näyttämöineen ja aula, joka toimii myös ruokalana. Pohjakerroksen tilat nivoutuvat joustavasti toisiinsa ja yhdistyvät aulan molemmin puolin sijoitettujen portaiden välityksellä toiseen kerrokseen. Luokkahuoneet on sijoitettu molemmissa kerroksissa pitkien sivujen ulkokehille. Luokkatilat avautuivat ympäröivään maisemaan suurten lasiseinämaisten ikkunoiden kautta.

Rakennuksen konstruktiossa toistuu moduulimainen looginen järjestelmä. Sisätilojen mitat toistuvat julkisivujen neliömäisissä ikkuna- ja lasitiilelementeissä. Betonirakenne

näkyä paljaana sekä sisällä että ulkona. Julkisivun betonielementeissä muotomaailma rakentuu suorakulmaisista osista, jotka peittävät ulkopintoja seininä ja nauhamaisina betonikaistaleina tai otsalistoina. Betonirakenteissa näkyy koko rakennuksen rakennejärjestelmän logiikka. Esimerkiksi rakennuksen pohjoispään parveke, kävelyluiskat ja palkistorakenteinen katto on hieno veistoksellinen kokonaisuus.

Betonibrutalismissa kauneusarvot muodostuvat betonipinnan vaikutuksista, jossa kerralla valettua ei enää voi muuttaa. Rakenteiden ulkopinnoissa näkyy betonivalun jäljet. Betonin elävä pinta muistuttaa valun aikaisesta laudoituksesta, tasoituksesta ja korjauksista.

Ruusuvuoren arkkitehtuurissa rakennuksen alkuperäiset tekniset järjestelmät kätkeyttiin betonirakenteiden sisään. Korjausrakentamiselle tämä muodostaa omat haasteensa, jotta alkuperäinen betoniarkkitehtuurin vaikutelma ei tuhoudu.

Ruusuvuoren arkkitehtuuria arvioitaessa brutalismi ei toteudu pelkästään karuna betonin käytönä. Esimerkiksi portaiden puiset

kaiteet, ikkunaseinien lasitiilet, sisäkattojen alumiinisäleet ja harkittu värien käyttö kiinteissä kalusteissa sekä sisätiloihin liittyvät taideteokset luovat hienostuneen vastakohtan puhtaalle betonipinnalle.

Koulun värisuunnitelma ja taideteokset

Ruusuvuori toteutti Roihuvuoren koulun värisuunnittelun yhdessä kuvataiteilija *Anitra Lucanderin* (1918–2000) kanssa. Koulun värimaailma on niukka, mutta siihen liittyy muutamia selkeästi värikkäitä seinäpintoja, ikkunoiden ja ovien kehyksiä, joissa on käytetty voimakkaita korostevärejä lähinnä sinisen ja vihreän eri sävyissä. Koulun keskussisätilaa hallitsee *Anitra Lucanderin* 1967 suunnittelema suuri kokoinen ja monivärinen tekstiiliapplikaatio.

Koulun toinen *Lucanderin* taideteos on opettajainhuoneen vaatenaulakon takalevyssä oleva seinämaalauk. Molemmat taideteokset ovat muodoltaan abstrakteja. *Lucanderin* taiteessa abstrakti-ilmaisu oli tyypillistä. Roihuvuoren koulun taideteokset pehmentävät betoniarkkitehtuurin harmautta. Ne edustavat

4

5

kuvataiteessa konstruktivistisen sommittelun periaatteita Lucanderille ominaisella lyyrisellä tyyllillä. Lucanderin muotokieli on runollinen. Se ei perustu ankaraan suorakulmaiseen modu-
liajatteluun, vaan väreihin ja kubistiseen som-
mitteluun.

Ruusuvuori teki usein yhteistyötä Lucanderin kanssa muun muassa uudistaessaan Helsingin keskustan Leijona-korttelia ja siihen liittyvää kaupungintaloa. Lucander oli tuolloinkin Ruusuvuoren väriasantuntijana ja -suunnittelijana. Ruusuvuoren selkeälinjaisen arkkitehtuurin yhdistyessä Lucanderin hienostuneen runolliseen kuvataiteen ilmaisuun syntyi ainutlaatuista modernismia.

Modernistinen kouluarkkitehtuuri oppimisen tukena

1960-luvulla koulu alettiin nähdä uudenlaisena oppimisympäristönä, jossa yhtenä periaatteena oli tilojen mahdollisimman monimuotoinen käyttö. Toisiinsa nivoutuvia tiloja voitiin yhdistää tai eristää paljolti liukuovien avulla. Varsinaisen koulutyön ohella koulurakennusta alettiin käyttää harrastuskerhojen ja erilaisten iltatoimintojen paikkana.

Rakennuksen selkeä tilaohjelma ja pelkistetty estetiikka nähtiin myös kouluyhteisön

avoimuutta ja tasa-arvoa tukevana miljöönä. Modernismin ihanteena oli demokraattinen ja puhdasmuotoinen arkkitehtuuri, joka sopii kaikille ja kaikkialle.

Roihuvuoren lähiö rakennettiin 1950–60-luvuilla, jolloin luonnon merkitys lasten kasvuympäristössä korostui. Ruusuvuoren koulu sijoittuu Vuorenpikontien päähän kerrostalojen ja metsän lomaan.

Koulun arkkitehtuuri ja luonnonmaisema muodostavat mielenkiintoisen kontrastin. Luokahuoneiden suurista ikkunaseinistä avautuu ainutlaatuisia näkymiä luontoon. Ulkoarkkitehtuuriltaan massiivisen betonikoulun sisätiloihin kätkeytyy lapsen mittakaavaan perustuva oppimisympäristö, jossa rakennus ja ympäröivä luonto yhdistyvät koulutyötä inspiroivalla tavalla.

Ruusuvuori on sanonut: ”Arkkitehtuuri on minulle tilan ja valon ongelma, jonka ratkaisua tukee rationaalinen rakenne. Haen töissäni tarkoituksenmukaista kehystä ihmisten eri toiminnolle, yksinkertaisiin peruselementteihin pelkistettyä lähtökohtaa, jonka toiminta täyttää ja täydentää.” Järjestys oli hänelle kauneuden avain.

6 Kuva ennen remonttia. Koulun keskusaulaa ja ruokailutilaa hallitsee Anitra Lucanderin 1967 suunnittelema suurikokoinen tekstiiliapplikaatio, joka myös kunnostettiin ja palautettiin paikoilleen peruskorjauksen jälkeen

7 Osa alkuperäisistä Kesto-pattereista voitiin käyttää uudestaan, mutta suurin osa vaihdettiin uusiin, vanhan mallisiin pattereihin, joita löydettiin ruotsalaiselta valmistajalta.

Lähteet

- Arkkitehtitoimisto Livady Oy. 2014: Roihuvuoren ala-aste-rakennushistoriallinen selvitys ja inventointi.
- Ruusuvuori, Aarno 1967: ”Roihuvuoren kansakoulu”. Ark-Arkkitehti 12/1967. Suomen arkkitehtiliitto SAFA
- Leiman, Kirsi (toim.) 2000: Concrete spaces – Architect Aarno Ruusuvuori’s works from the 1960s. Museum of Finnish architecture.
- Aarno Ruusuvuori. Suomen arkkitehtuurimuseo. <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely> 31.7.2016.